

Ministerstwo Sprawiedliwości

Sekretarz Stanu
Arkadiusz Myrcha

BK-VII.0520.277.2023
Warszawa, 22 stycznia 2024 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na zapytanie nr 55 Pana Posła na Sejm RP Sebastiana Łukaszewicza z dnia 22 grudnia 2022 r., w sprawie przestępstw popełnionych przez żołnierzy ściganych na wniosek dowódcy jednostki, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r., poz. 17, dalej jako „k.k.”) w części wojskowej uzależnia od złożenia przez dowódcę jednostki wojskowej wniosku o ściganie następujących przestępstw: samowolnego opuszczenia jednostki (art. 338 § 1 i 2 k.k.), uporczywego niewykonania obowiązku wynikającego ze służby wojskowej (art. 341 § 2 k.k.), odmowy wykonania rozkazu (art. 343 § 1 i 3 k.k.), znieważenia przełożonego (art. 347 § 1 k.k.), poniżenia lub znieważenia podwładnego (art. 350 § 1 k.k.), naruszenia obowiązku wynikającego z toku służby (art. 356 § 1 k.k.), wprawienia się w stan nietrzeźwości lub odurzenia po wyznaczeniu do służby (art. 357 § 1 k.k.) oraz samowolnego rozporządzenia przedmiotem wyposażenia (art. 363 § 1 k.k.).

I tak istotnym czynnikiem ograniczenia represji prawnokarnej wobec żołnierzy dopuszczających się drobniejszych przestępstw ściśle związanych ze służbą wojskową są normy kodeksu uzależniające ściganie takich czynów od wniosku dowódcy jednostki wojskowej, w której żołnierz pełni służbę, wyrażającego żądanie wszczęcia postępowania karnego o ten czyn. Konsekwencją zaś złożenia wniosku o ściganie karne jest wszczęcie postępowania karnego.

Zgodnie natomiast z dyspozycją art. 658 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37 dalej jako „k.p.k.”) prokurator wojskowy odmawia wszczęcia postępowania o przestępstwo ścigane na wniosek dowódcy jednostki wojskowej, jeżeli wobec sprawcy zastosowano już środki przewidziane w wojskowych przepisach dyscyplinarnych. Pamiętać jednak należy – co stanowi art. 658 § 2 k.p.k. – że regulacja ta nie dotyczy wypadku, w którym wniosek o ściganie składa wyższy dowódca po uchyleniu kary dyscyplinarnej albo prokurator wojskowy korzysta z uprawnienia przewidzianego w art. 660 k.p.k., zgodnie z którym może on wszcząć postępowanie karne o przestępstwo ścigane na wniosek dowódcy jednostki wojskowej, także bez wniosku, jeżeli wymagają tego ważne względy dyscypliny wojskowej.

W odniesieniu do pytań wskazanych w zapytaniu Pana Posła Sebastiana Łukaszewicza poniżej przedstawiam stosowne informacje:

Ad 1. Zgodnie z art. 658 § 1 k.p.k., prokurator wojskowy jest zobligowany do wydania postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego o przestępstwo ścigane na wniosek dowódcy jednostki wojskowej, jeśli w toku czynności sprawdzających ustali, że wobec sprawcy zastosowano już środki przewidziane w wojskowych przepisach dyscyplinarnych. Przepisy te są zaś określone w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. z 2022 r. poz.2305 z późn. zm. dalej jako „ustawa o obronie Ojczyzny”).

Ad 2. Złożenie przez dowódcę jednostki wojskowej wniosku o ściganie karne żołnierza za popełnienie czynu zabronionego ściganego na jego wniosek, a następnie pociągnięcie tego żołnierza do odpowiedzialności dyscyplinarnej w czasie trwania postępowania karnego nie powoduje zastosowania art. 658 § 1 k.p.k.

Ad 3. Zakres pytania nr 3 jest zbieżny z pytaniem nr 1. Podkreślenia zatem wymaga, że zastosowanie przez prokuratora wojskowego art. 658 § 1 k.p.k. jest możliwe jeżeli wniosek dowódcy jednostki wojskowej o ściganie karne za przestępstwo ścigane na wniosek dowódcy jednostki został złożony po uprzednim ukaraniu sprawcy za ten sam czyn w trybie dyscyplinarnym.

Ad 4. Jak wynika z odpowiedzi udzielonych na poprzednie pytania, kwestia zakresu stosowania art. 658 k.p.k. nie budzi wątpliwości. Z tego względu wniosek dowódcy jednostki wojskowej o ściganie karne, złożony po uprzednim ukaraniu sprawcy za ten sam czyn w trybie dyscyplinarnym, należy traktować jako nieskuteczny, niemogący powodować wszczęcia postępowania karnego. Ograniczenie to nie dotyczy jednak wniosku przełożonego dowódcy jednostki wojskowej (wyższego dowódcy), złożonego po uchyleniu w trybie nadzoru wymierzonej uprzednio sprawcy kary dyscyplinarnej (uchwała SN z 16.05.1972 r., U 1/72, OSNKW 1972/7–8, poz. 128), czy sytuacji, gdy prokurator wojskowy korzysta z uprawnienia przewidzianego w art. 660 k.p.k. Z kolei, zgodnie z przywołanym w zapytaniu Pana Posła Sebastiana Łukaszewicza przepisem art. 351 ustawy o obronie Ojczyzny, pozostającym we właściwości Ministra Obrony Narodowej, żołnierz za czyn stanowiący przewinienie dyscyplinarne, wypełniający jednocześnie znamiona przestępstwa lub wykroczenia albo przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej niezależnie od odpowiedzialności karnej. Zdaniem komentatorów¹ uzasadnieniem tego przepisu jest szczególny charakter stosunku służbowego żołnierzy i zadania realizowane przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Żołnierz pełni czynną służbę wojskową na podstawie zhierarchizowanego stosunku służbowego określonego rodzaju czynnej służby wojskowej. Zgodnie z preambułą ustawy o obronie Ojczyzny żołnierz pełni służbę wojskową dla dobra Rzeczypospolitej Polskiej, a służba wojskowa wymaga od niego zdyscyplinowania, lojalności i poświęcenia. Pełnienie służby jest podstawowym sposobem spełnienia obowiązku obrony Ojczyzny. Jak wynika z przepisu art. 351 ustawy o obronie Ojczyzny, żołnierz może ponieść podwójną karalność, a mianowicie odpowiedzialność karną za przestępstwo lub wykroczenie albo przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe, natomiast odpowiedzialność dyscyplinarną za przewinienie dyscyplinarne.

¹ Królikowski Hubert (red.), Obrona Ojczyzny. Komentarz, opublikowano: WKP 2023.

Należy wyraźnie zaznaczyć, że w sensie formalnym inne będą podstawy prawne każdej z tych form odpowiedzialności. W postępowaniu dyscyplinarnym za przewinienie dyscyplinarne w określeniu czynu zarzucanego obwinionemu wraz z kwalifikacją prawną będzie powołane naruszenie określonego przepisu regulującego tok służby wojskowej. W postępowaniu karnym w stosunku do tego czynu zarzut będzie dotyczył naruszenia określonego przepisu prawa karnego (analogicznie będzie w postępowaniu w sprawie o wykroczenie lub wykroczenie skarbowe, czy przestępstwo skarbowe). Ponadto cele wojskowych form reakcji dyscyplinarnej nie są tożsame z celami stawianymi dla form reakcji prawnokarnej. Na marginesie zauważyć jedynie wypada, że w uchylonej (na mocy ustawy o obronie Ojczyzny) ustawie z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1489) zasadniczo obowiązywały zbieżne regulacje dotyczące zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy, ale były one bardziej przejrzyste (vide art. 17 ust. 1–3). Żołnierz ponosił odpowiedzialność dyscyplinarną za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego posiadającego jednocześnie znamiona innego czynu zabronionego, jeżeli to naruszenie prawa miało związek ze służbą wojskową, niezależnie od odpowiedzialności ponoszonej na podstawie innych przepisów (art. 17 ust. 1). Ponadto zgodnie z art. 17 ust. 2 ustawy o dyscyplinie wojskowej żołnierz ponosił odpowiedzialność dyscyplinarną również za:

- 1) czyny, za które właściwe organy są uprawnione do nakładania kar porządkowych lub wymierzania kar pieniężnych, jeżeli właściwy organ wystąpił z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne do dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej;
- 2) czyny o znamionach przestępstwa ściganego na wniosek dowódcy jednostki wojskowej albo wykroczenia ściganego na żądanie dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej, jeżeli uprawniony dowódca lub kierownik instytucji cywilnej odstąpił od złożenia wniosku albo żądania;
- 3) czyny o znamionach przestępstwa lub wykroczenia albo przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, jeżeli sąd lub prokurator albo inny organ uprawniony do orzekania w tych sprawach wystąpił do dowódcy jednostki wojskowej lub kierownika instytucji cywilnej z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne.

Z wyrazami szacunku
Arkadiusz Myrcha

Sekretarz Stanu
/podpisano elektronicznie/